TAKÁCS RÓBERT

Golf és Golf Szálló az államszocializmusban – utazás egy baloldali kritikát kiváltó fogalom körül

https://doi.org/10.56944/multunk.2025.3.7

„Vállalatunk az új mechanizmus szellemében nagy súlyt helyez a piaci kapcsolatok alakulására, örvendetes, hogy vállalatunknál olyan közgazdasági klíma és mikroklíma alakult ki, amely megfelelő atmoszférát biztosít a mechanizmus intézkedéseinek" – kezdett rá magabiztosan a *Ludas Matyi*ban a képzelt vállalat képzelt vezetője Novobáczky Sándor humoreszkjében.[1] 1970 első napjaiban nem tűnt úgy, hogy viharfelhők gyülekeznek a harmadik évébe lépő gazdasági reform felett. A reform „túlhajtásainak" kritikája ekkor még nem jelent meg látványosan. A reformellenes „szárnyat" a *Népszabadság*ban támogató főszerkesztő-helyettes, Szamosi Károly csak március elején írta meg a reformokat dicsérve bíráló vezércikkét, amelyben leszögezte, hogy a „szocialista államnak […] a tulajdonos jogán, rendet kell tartania a vállalatainál", ha kell, felelősségre vonva a gazdasá-

[1] Novobáczky Sándor: Jó szöveg. *Ludas Matyi,* 1970. január 8. – Novobáczky karrierje egy tipikus „visszatérés-utat" példáz. A *Szabad Nép*nél állt munkába 1952-ben, Nagy Imre első miniszterelnöksége alatt az „új szakasz" támogatója lett, és az 1955-ös rákosista visszarendeződés nyomán távoznia kellett a központi pártlaptól, s a *Fogaskerék* című csepeli üzemi lapnál kapott munkát. Elsősorban az *Élet és Irodalom*ban megjelent, személyi kultuszt támadó vezércikke (Különös emberek? 1956. október 6.) miatt tartóztatták le és ítélték tíz hónapos börtönbüntetésre 1957-ben. Szabadulása után előbb vállalati reklámszakemberként (Corvin Áruház) dolgozott, majd 1959-ben a politikától távolabb eső *Népsport*nál alkalmazták. 1963-ban térhetett vissza a külpolitikai újságíráshoz, amikor létrejött a *Magyarország* című, feszes, informatív cikkeket közlő külpolitikai hetilap.

gi vezetőket, ha kell, fellépve a szabálytalanságok, visszaélések ellen.[2]

Széles körben vélhetően nem figyeltek fel az *Élet és Irodalom* egy 1970. januári glosszájára, amely a Budapest XII. kerületében, a Széchenyi-hegyen fekvő Vörös Csillag Szálló névcseréje körüli „visszásságra" hívta fel a figyelmet – ám aki akarta, érthette és értette az utalást.[3] Az elsősorban külföldi turisták valutájára fixált hegyvidéki hotel ugyanis régi-új nevet kapott: a két évtizedig viselt Vörös Csillag helyett az 1949 előtti régi nevén, mint Golf Szálló nyitott ki az 1969 őszi felújítása után. Mindez olyan szimbolikus határlépésnek bizonyult, amely kiváltotta az ideológiailag motivált ellenreakciót.

Az ügyben a két legfontosabb szál ekkor találkozott: hiszen a hegyvidéki szálló körüli vita nemcsak a névvisszaállításra terjedt ki, hanem a reform körüli kritikákat is felszínre hozta. Jelen tanulmány ugyanakkor a Vörös Csillag Szálló körül ekkor megmutatkozó szembenállást tágabb, évtizedes kontextusban értelmezi, s a tárgyalást 1945-től ott kezdi, amikor elindult a „régi világot" jelképező, „hegyvidéki" környék és funkcióinak az új, magát „népi demokráciának" tekintő rendszerhez illeszkedő átalakítása. Így 1970-ig – az ügy kirobbanásáig – követi azokat a szálakat, amelyek ott összefutnak: a golfnak mint sportágnak, a Golf elnevezésnek és a hotel funkcióinak, gazdasági környezetének alakulását. Mindez – úgy vélem – alkalmas arra, hogy lakmuszpapírként szemléltesse az ideológiai és politikai konfliktusokat, a nyitottság és zártság problematikáját és az államszocialista rendszer baloldali kritikájának forrásvidékét.

[2] Szamosi Károly: Reform és vezetés. *Népszabadság,* 1970. március 1.

[3] –ÓV–: Visszakeresztelés. *Élet és Irodalom,* 1970. január 10. 9. A szerző tévesen a Szabadság-hegyre (1945 előtt és 1991 után Sváb-hegy) tette a szállót – ahogy látni fogjuk, ez a hiba (vagy a két hegy összemosása) többször előfordult az 1945 utáni újságcikkekben.

Golf Szálló és golf 1949 előtt

A budai „golftörténelem" kezdetei a 20. század elejéig nyúlnak vissza.[4] 1911 szeptemberében nyílt meg a Széchenyi-hegyen a Budapesti Golf Klub pályája, ahol a francia Maurice Daugé oktatta az új sportszenvedélyre a főváros és környéke úri közönségét. „Almássy Imre gróf kezdte és Csekonits Sándorné grófné zárta le tanítványainak naponkénti sorát" – számolt be a klub legfelsőbb körökbe tartozó tagságáról a *Budapesti Hírlap*.[5] Persze nemcsak arisztokraták élvezték a testmozgást a „svábhegyi golf-groundon", hanem a kor sztárjai is – így a *Színházi Élet* arról is beszámolt, hogy Petrásss Sári színésznő, „a Leányvásár ennivaló Lucyje" „a termete elragadó karcsúságát milyen nagyszerű sporttal ápolja".[6]

Előtte a magyarországi golfélet Tátralomnicon bontakozott ki, ahol a Tátra Klub tartott fenn sportközpontot egy brit golfmester, James Stagg[7] irányítása alatt.[8] A *Szegedi Napló* 1911-es tudósítása nem hagyott kétséget afelől, hogy milyen közönsége lehetett a népszerű kirándulóhelyen működő sportklubnak: „Hűsöl itt valóságos és exminiszter akárhány a szomszéd Tátra-Lomnicon, a Palotaszálló tele van mágnásokkal, kik a tennis- és golfpályán mulatnak, az automobilok egész raja cikázik össze-vissza, ezeknek szemlélése sem utolsó dolog, mert változatos, no meg mert nem kell érte fizetni. Ez az egy élvezet ingyen van, a többi mind pénzbe kerül."[9] Vagyis a golfot már kezdetektől körülvette az elitizmus légköre – és kritikája is.

[4] Lásd erről: Baráth Katalin: Indulhatott női golfjátékos a férfiak országos bajnokságában? In: Takács Róbert (szerk.): *Kérdések és válaszok – sport és politika.* Napvilág Kiadó, Budapest, 2024. 150–153.

[5] Testedzés. *Budapesti Hírlap,* 1911. szeptember 6.

[6] Petrásss Sári golfozik. *Színházi Élet,* 1911. december 3. 5.

[7] Clubmakers – James Stagg. Forrás: https://antiquegolfscotland.com/antiquegolf/maker.php3?makerid=1980 (Letöltve: 2025. 06. 24.)

[8] Testedzés. *Budapesti Hírlap,* 1910. július 16.

[9] Élet a magas Tátrában. Hűsülés a havas Lomnici csúcs alatt. *Szegedi Napló,* 1911. augusztus 20.

Az all-round sportember, későbbi tizenháromszoros magyar golfbajnok és építész Lauber Dezső[10] ott bábáskodott a budapesti egyesület és a golfpálya létrejötte körül is. Lauber – aki Hajós Alfréddal együtt stadiontervével ezüstérmet szerzett az 1924-es párizsi szellemi olimpián – tervezte azt az épületet is, amely Golf Szálló néven 1939-ben nyitotta meg a kapuit a közönség előtt. A Széchenyi-hegyi telekben – és a kirándulóhely népszerűségében – a fővárosi közlekedési vállalat, a Beszkárt nyugdíjalapjának vezetése látta meg a fantáziát, már csak azért is, mert az a fogaskerekű vasút végállomásánál feküdt.[11]

Az 1945 után kialakuló új rendszerben azonban az addigi „úri sport" is új fénytörésbe került. Nem véletlenül választotta a *Ludas Matyi* karikaturistája a hatalomátvétel metaforájaként a golfjátékot: az 1945 augusztusában publikált rajzon Bíró Mihály 1912-es híres „vörös kalapácsos embere" golfütővel a kezében jelent meg, és arra emlékeztette az arisztokrata sportolót: „Mylord, most én következem!"[12] (Lásd *1. kép*.)

Bár a kommunista párt szatirikus hetilapja arra utalt, hogy a dolgozó osztályok a közélet irányítását veszik a kezükbe, a koalíciós időszakban arról is folyt vita, vajon demokratizálható-e maga a golf. Az első ezzel kapcsolatos cikkek 1945 nyarán jelentek meg a lapokban, mindenekelőtt a *Népsport*ban, s a legfontosabb „redwashing" kísérlet Lauber Dezső nevéhez fűződött. Laubernek nem volt könnyű dolga, mikor a golf demokratizálása mellett érvelt, hiszen a golfhoz továbbra is szinte levakarhatatlanul tapadt az arisztokratizmus bélyege. A *Ludas Matyi* például júniusban „báró Platsch Ubulból" űzött gúnyt a címlapon, aki a Svábhegyen akart földet igényelni – nyáron golfpályának, télen búzának.[13] A *Népsport* pedig így írt az úri sportvilág zártságáról: „távol a tömegtől, elvonultak zártkörű sportjaik berkeire, a

[10] Első egyéni bajnoki címét 1913-ban, utolsót 1942-ben nyerte meg. https://web.archive.org/web/20160809122116/http://hungolf.hu/szovetseg/akikre-buszkek-vagyunk/bajnoksagok-es-bajnokaink/# (Letöltve: 2025. 06. 24.)

[11] Megépült a Beszkárt nyugdíjalapjának vendéglője és Golf-szállója a Széchenyi-hegyen. *Vállalkozók Lapja,* 1939. június 1. 7.

[12] A nagy golfparti. *Ludas Matyi,* 1945. augusztus 5. 8.

[13] Egy földigénylő súlyos panaszai. *Ludas Matyi,* 1945. június 10. 1.

1. kép. A nagy golfparti. A *Ludas Matyi* 1945. augusztus 5-i karikatúrája

MAC-ok[14] árnyas teniszpályáira, ahová a nép fiai csak labdaszedőknek mehettek legföljebb, vagy pláne felmentek a svábhegyi golfpályára, ahol már az ütőtegezhordó emberek is csak bizonyos kvalifikációval léphettek a szent, zöld gyepre".[15]

Ám Lauber vállalta a kihívást, és lelkesen magyarázta a sportlap olvasóinak, hogy a golf az angolszász világban már igazi „népsport", még gyárakba induló munkások is hátukra kapják felszerelésüket, hogy útközben üssenek egyet-kettőt. Sőt valójában minden adott ahhoz, hogy itthon is a tömegek testedzése legyen: „Minden korú ember űzheti: 10 éves és 60 éves egyaránt. Bárhol űzhető, hiszen elég egy kis rét, vagy kert." Sőt odáig merészkedett, hogy a golf egyenesen olcsó kikapcsolódás, hiszen nem kell más hozzá, mint egy-két ütő meg labda. A sportág úri jellegével kapcsolatos képzeteket azzal az állítással igyekezett felülírni, hogy az angol amatőrbajnokságban egy hajóács leckézteti az oxfordi és cambridge-i yuppie-kat. Az általa említett

[14] A MAC (Magyar Atlétikai Club) volt az első modern, angol típusú sportegyesület Magyarországon.

[15] Füsi József: Sport és demokrácia. *Népsport,* 1945. június 25. 1.

William Hunter azonban aligha volt nevezhető munkássportolónak: már édesapja is golfjátékos volt, majd egy előkelő golfklub főfelügyelője lett. Hunter maga távírdászként dolgozott, ám miután 1921-ben – s nem 1912-ben – megnyerte a brit bajnokságot, áthajózott a tengeren, s az Egyesült Államokban professzionális játékossá avanzsált.[16] A tömegsportjelleg melletti érveket némileg árnyalta az, hogy a svábhegyi pályát az idegenforgalom szempontjából is nagy lehetőségnek nevezte. Ám Laubernek volt még „ütőkártya" a kezében, s ki is játszotta: a svábhegyi pályát a nyilasok is meg akarták semmisíteni, ami nyilvánvalóan azt implikálta, hogy egy demokratikus hatalomnak éppen hogy a megmentésén kell fáradoznia.[17]

Egy 1946 karácsonyi interjú annyiban pontosította Lauber ez utóbbi állítását, hogy érték ugyan háborús károk a klubot (tűzeset egy gazdasági épületben, néhány bombatölcsér a pályán), de a „nyilasveszélyt" az jelentette, hogy a német parancsnokság rádióállomást akart a svábhegyi épületben felállítani, ami potenciális katonai célponttá tette volna azt.[18] A magyar golfbajnok érvei – a tömegessé tehető egészséges sport, a munkásszármazású golfbajnokok[19] – ugyanakkor más írásokban is visszaköszöntek. Az elvhűen antifasiszta magyar radikálisok lapjában kérdőjelezték csak meg Lauber szavainak őszinteségét, emlékeztetve arra, hogy a golfnak köszönhetően a legmagasabb körökben mozgó Lauber nemcsak építészirodája révén profitált ebből, hanem „Horthy bridzspartnere" volt, sőt nyilasszimpátiával is megvádolták.[20]

Az 1946-ban újból beinduló budai golfélet nem teljesen igazolta vissza a fenti demokratikus várakozásokat, bár a *Népsport* a szeptemberi nyílt versenyek egyik újdonságaként emelte ki, miszerint a „mezőnyben együtt indultak a régi versenyzők és

[16] Len Elliott–Barbara Kelly: *Who's Who in Golf.* Arlington House, New Rochelle, New York, 1976. 96.

[17] (w. j.): A golf a legolcsóbb sportok egyike! *Népsport,* 1945. június 30.

[18] Képessy József: 15000 egyesület, 2 millió golfozó. *Képes Sportlap,* 1946. december 24. 12–13.

[19] Így volt szó vasmunkás és pályaudvari portás friss angol golfbajnokokról. Toronyőr: Őrtorony. *Népsport,* 1945. június 27.

[20] Korányi Ferenc: Jobboldaliak előnyben. *Haladás,* 1946. június 6. 8.

azok […], akik eddig labdaszedők voltak". Utóbbiak közül a legsikeresebb Zahán Antal volt, aki kertészként és pincérként dolgozott. Ám a tudósítás hozzátette, hogy a hegyi környezetben sok külföldi fordul meg, főleg angolok és amerikaiak, de szovjet tisztek is kipróbálták a sportot.[21] A fenti óvatos és óhatatlan nyitás ellenére a Széchenyi-hegyi golfpálya mégiscsak a nyugati diplomaták, üzletemberek számára kínált egy kis hazai luxust: „Állandóan itt játszik Arthur Schoenfeld USA-követ, akinek leánya itt kapott kedvet a játékra. Kívüle Alexander Knox Holm angol követ, Go Guangue francia ügyvivő,[22] Edge Combe, az itteni katonai USA-parancsnok,[23] Holmes, a Shell vezére és Lienau, a Vacuum [Oil] vezére keres fel rendszeresen bennünket."[24]

1948 tavaszán megkezdődött az úttörővasút építése a Széchenyi-hegyen, ami kiváló alkalmat teremtett a régi és az új világ szembeállítására, ráadásul az építkezésnél a golfpálya egy részét is igénybe vették. Az 1970-es évek *Filmhíradó*ja visszatekintve a „honfoglalás" motívumát emelte ki: „Honfoglalás volt ez is, az egykori Széchenyi-hegyi golfpályán, főurak lovagló sétányán és zárt fácános úri parkjában, amikor megmozdult a föld. Vasút épült itt és úttörőváros, amelyet mindmáig csodál a világ."[25] A partizánszövetség lapja, az *Igaz Szó* nemcsak a talajmunkát végző „fiúk, lányok, a gyárak fiatal munkásai, népi kollégisták" csapatát állította szembe a „gyárosok, vezérigazgatók, tőkések, a nép nyakán élősködő, ráérő úriemberek" társaságával, de igyekezett nevek bőséges felsorolásával is azt alátámaszta-

[21] Nagy élet a szabadsághegyi golfpályán. *Népsport,* 1946. szeptember 20. (A golfpálya a Széchenyi-hegyen volt.)

[22] Ilyen nevű francia diplomatát más lapok nem említettek. A hivatalosan 1946 januárjában Budapestre érkező francia ügyvivő Robert Faure volt, de a név hangzása alapján a májusban kinevezett Henri Gauquié követről volt szó. Garadnai Zoltán: Charles de Gaulle tábornok keleti nyitási politikája 1944 és 1946 között. *Levéltári Közlemények 2021. Főegyházmegyei méltóságok, emigráció, ki- és betelepítések, levéltártan.* Magyar Nemzeti Levéltár. Budapest, 2022. 298.

[23] Edgecombe tábornok a brit katonai misszió vezetője volt.

[24] Képessy József: I. m. 13.

[25] 30 éve alakult meg a magyar Úttörők Szövetsége. *Magyar Filmhíradó,* 1976. június (25.) Forrás: https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=21793 (Letöltve: 2025. 06. 25.)

ni, hogy a golfklub politikailag kompromittáltak és gazdasági bűnözők tanyája volt, akik közül megannyi már el is hagyta az országot.[26] A múlt és jövő ellentétére építette fel Fehér Klára is a riportját, amelynek főhőse, Imre, aki akkor még a kerítéssel elzárt golfpályán tengette a napjait fillérekért cipelve a golfütőket, ám a szomszédos üttörővasutasok közé vágyódott és arról álmodott, hogy „mint zsugorodnak össze kicsire, még kisebbre az urakat védő drótkerítések és nőnek, végtelen messzeségbe ágaznak szerteszét az ezüst sínek".[27]

Ezzel együtt 1948-ban jelentek meg olyan írások is, amelyek amellett tettek hitet, hogy a golf demokratizálható és beilleszthető a népi demokrácia sportéletébe. E narratívát azonban szinte kizárólag a golfpályán előforduló munkássportolók történetei képviselték. S valóban fel lehetett mutatni néhány „munkásbajnokot", a már említett Zahán Antalon kívül ifj. Seenger Gyulát, az Úttörővasút dolgozóját és Jámbor Antal napszámost. Utóbbival a *Népsport* készített interjút, ám válaszai mégiscsak annak cáfolataként hatottak, hogy a golf valaha is a tömegek sportja lehet. Nemcsak az derült ki ugyanis, hogy a többgyerekes napszámos olyannyira nem ér rá a szőlők rendbetétele mellett a szenvedélyére, hogy fél év alatt el se jutott a golfpályáig, hanem hamisak a golf olcsóságával, egyszerűségével kapcsolatos állítások is: „Drága sport ez nagyon. 16–27 forint egy labda, legalább három kell egy mérkőzésen, mert ha az ember elüt egyet, 5 percnél nem lehet tovább keresni. Legkevesebb nyolc ütőre van szüksége egy játékosnak és egy ütő ára 80–100 forint. Sokba kerül a cipő is. Hogy teljék nekem ezekre a napszámból, mikor az anyóssal együtt öten vagyunk otthon és már nemsokára hatan leszünk?"[28]

[26] Bacsó János: Mialatt a Dózsa György rohambrigád lelkesen építi az ifjúsági vasútvonalat, a Golf-klubban a helyzet változatlan... – A szökött politikai és gazdasági kártevők díszítik a tagok névsorát. *Igaz Szó,* 1948. április 28.

[27] Fehér Klára: Két szomszédvár: a Magyar Golf Klub és az Úttörő vasút. In: Uő: *Ez az ország a mi országunk*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1952. 31.

[28] Szombathy István: Aki ugyanolyan jól kezeli a kapát, mint a golfütőt... Beszélgetés Jámbor Antal napszámossal, a Golf Club tagjával. *Népsport,* 1948. július 4.

Ezenfelül néhány 1940-es évek végén készült riport a golfélet társadalmi megújulását sejtette: egy olyan világot vizionáltak, ahol összebékíthető a régi bajnok – köztük az elnyűhetetlen Lauber Dezső –, a diplomata és a munkás: „Odább, a padokon sört mérnek poharakba két piroskép diplomatának, akik pipájukkal figyelik a versenyt. Mellettük ül az Úttörővasút bajnoka meg a kertész, mintha ez mindig így lett volna ebben az országban." A klub ügyvezetője továbbra is a tagok megválogatásáról beszélt, de ez a társadalmi rosta immár a nép ellenségeit volt hivatott távoltartani: „Nem igazoltakat és nyugatosokat például nem veszünk fel."[29]

1950-ben pedig – legalábbis egy riport erejéig – már nem is a nép golfozóié, hanem a golfozó népé lett a pálya. A *Képes Figyelő* riportjában a hegyvidéken kikapcsolódó munkások ismerkednek a játékkal: „A golfozás érdekes és egészséges sport, mindenki könnyen megtanulhatja. A szomszédos Vörös Csillag üdülőből is sokan jönnek át golfozni. Legutóbb Vörös Tibor és Gyömbér András, a Szegedi Kavicskotró N[emzeti] V[állalat] dolgozói tanultak meg kéthetes budapesti üdülésük alatt golfozni. Vári István útmunkás és Hegedűs Károly műszaki dolgozó is a legjobb magyar golfozók közé tartoznak."[30] Elsőre nehezen érthető, hogy az erőszakos szovjetizálás idején a rákosista propagandában miért jelenhetett meg – ha csak egy tudósításban is – a golf ilyen pozitív színben. S a környezet szimbolikus átalakítása nélkül rejtély is maradna. Magyarázatot a nemcsak a pályára, hanem a szállóra, sőt, a városrész egészére kiterjedő térfoglalás kínál: a munkáshatalom 1950-re végleg „bekebelezte" a Széchenyi-hegyet és környékét. A riportra érkező újságíró úgy látta, ezt az akkor még elfogadható állapotban lévő golfpályán kikapcsolódó dolgozók látványa is alátámasztja. A „régi világ" egyik szimbolikus terepének elfoglalása lehetett tehát a szándékolt üzenet, nem a golf szocialista perspektíváinak bemutatása.

[29] M. K.: Akar ön beiratkozni a Széchenyi-hegyi Golf Klubba? *Magyar Nemzet,* 1949. június 26.

[30] A golfpálya a dolgozóké. *Képes Figyelő,* 1950. július 29. 22.

Golfból Vörös Csillag – avagy a Rákosi-korszak a Széchenyi-hegyen

Ekkorra ugyanis már a Golf Szállót is elérte a munkáshatalom. 1948-ban az addigi bérlő, Tschurl Ferenc visszaadta a szálló bérleti jogait és – adótartozása fejében – átengedte a felszerelését a Beszkártnak, vagyis a fővárosnak.[31] A hegyi szállodát ezután már nem piaci logika szerint működtették, hanem szakszervezeti üdülőként. A beutalót kapott Cseh Zsigmond váltóőr – a propaganda szerint – elégedetten nyugtázta a változást: „Miénk, dolgozóké most már ez a gyönyörű szálló és itt érezzük meg, hogy a napi 4 forintos térítésen felül e figyelmes kiszolgálás, ez a kitűnő ellátás és az egész környezet mind életszínvonal emelkedésünk lemérhető bizonyítéka."[32]

A nagy társadalmi átalakulás nyomán a szálló kicserélődő közönsége ismét tálcán kínálta a régi és az új szembeállítását. Az „üdültetési riportokban" ezt a tézist a szállóban lakó munkásokkal mondatták ki. „Bevallom, elszorult a szívem, amikor a Golf-szálló ajtaján becsengettem, s hirtelen eszembe jutott az, amikor a magamfajta munkás csak a hátsó lépcsőn közlekedhetett, természetesen csomagokkal megrakodva. S most megkérdem azokat a kartársakat, akik elégedetlenkednek, vajjon mikor jutottak ők ahhoz, hogy nyaraljanak, s főként, hogy olyan helyen nyaraljanak, ahol egészen a legutóbbi időkig az ő verejtékükből épült szállodában az urak pihenték ki soha nem létező fáradalmaikat." Takács Tihamér, munkáslevelező forgalmista kezdte így beszámolóját, amelyben a Magyar Dolgozók Pártjának és a Magyar Közlekedési Alkalmazottak Szabad Szakszervezetének is megköszönte a gondoskodást.[33]

1949-ben a hotelt átnevezték Vörös Csillag Szállóvá, szimbolikusan is lerázva a régi világ emlékét. A *Magyar Nap* képriport-

[31] A Golf-szálló bérletét is visszaadták a fővárosnak. *Magyar Nemzet,* 1948. február 18.

[32] Így üdülnek Télutó havában a Golf Szállóban a Közlekedési Szakszervezet dolgozói. *Közlekedés,* 1949/5. 8.

[33] Munkáslevelek. Az üdülés után még nagyobb lelkesedéssel dolgozunk... *Közlekedés,* 1949/10. 2.

ja ezt összekötötte a térhasználat változásával is: az új névhez és társadalmi funkcióhoz új tevékenységek illettek: „Az épület azelőtt a gőgös Golf Szálló névre hallgatott és gyárosok, nagybirtokosok, bankárok »weekend«-tanyája volt. Ma? A bár helyére olvasóterem került, az egykori kártyaszobában vidáman csattog a fehér ping-ponglabda, friss zenét sugároz a rádió."[34]

Nemcsak közlekedési dolgozók kaptak azonban beutalót a Vörös Csillagba, hanem például a téeszparasztok is.[35] A fő narratíva tehát az egypárti diktatúra kiépítésének idején nem az volt, hogy a dolgozók elhódítják az arisztokratáktól és bankigazgatóktól a golfot, hanem az, hogy magát a helyet veszik birtokba, s formálják saját képükre:[36] a hegyi ösvényeket immár munkában edzett lábak járják, a kiváló kilátást ígérő teraszok nyugágyaiban munkásasszonyok művelődnek.

A teret a golfozóktól az úttörővasutasok, a „szabadságharcos sielők",[37] Micsurin-kertet – állami gondozottak által művelt tangazdaságot – tervező gyermekgyógyászok[38] foglalták el. 1951-től csupán „hajdani" golfpályáról esik említés, az 1950-ben még demokratikus golfütések csattanásától is hangos mezőt felverte a gaz. Egy részére fenyőt ültettek – 20 000 facsemetét –, az erdősí-

[34] Hetvenheten a Vörös Csillagban. *Magyar Nap*, 1949. október 30.

[35] A dolgozó parasztság legjobbjai pihennek a Széchenyi-hegyi „Vörös Csillag" üdülőben. *Szabad Nép*, 1949. november 4.; TSzCs dolgozók üdülnek a Vörös Csillag üdülőben. *Nyírségi Néplap*, 1949. november 4.; „Az üdülési időben szerzett tapasztalatokat községem és termelőcsoportom javára fordítom". *Fehérvári Napló*, 1949. december 4.

[36] A szocialista várostervezés és térhasználat irodalmához lásd: Horváth Sándor. *A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros*. MTA TTI, Budapest, 2004; Katherine Lebow: *Unfinished Utopia: Nowa Huta, Stalinism, and Polish Society, 1949–56*. Cornell University Press, New York, 2013. DOI: https://doi.org/10.7591/cornell/9780801451249.001.0001; David Crowley–Susan E. Reid (eds.): *Socialist Spaces. Sites of Everyday Life in the Eastern Bloc*. Bloomsbury, Oxford–New York, 2002. DOI: https://doi.org/10.5040/9781350057692.ch-001; Owen Hatherley: *Landscapes of Communism: A History Through Buildings*. The New Press, New York–London, 2015. DOI: https://doi.org/10.2307/jj.26193275

[37] (pintér): 46-os lábra is van cipő… *Népsport*, 1950. január 24.

[38] Percze Erzsébet: Új embereket kovácsolnak a Szabadsághegyen. *Világosság*, 1950. március 7.

tésnek megvolt a maga helye a szovjetizációs projektben,[39] miközben a XII. kerület a „főváros tüdeje" kívánt lenni.[40] Az 1950 utáni években már fel sem merült, hogy létezhet „szocialista golfélet". Maga a golfpálya a haszontalan luxust szolgáló sporttámogatás jelképeként jelent meg. „[Í]gy volt »halaszthatatlanul« szükséges Horthyék számára a golfpálya és a lovaspólópálya, amíg a munkanélküliek, a nincstelen parasztok tömegei éheztek, nyomorogtak" – ellenpontozott a munkásállam költségvetése mellett kiállva az újságíró.[41] Bezzeg a nagy stadionprojektre nem jutott forrás, csak a népi Magyarországon.[42]

1952 januárjában még Petőházi Sándor miniszterhelyettes tolmácsolta Nagy Imre begyűjtési miniszter üdvözletét a beadásban élen járó dolgozó parasztoknak a Vörös Csillag Szállóban,[43] ám akkor, az olimpia évében a Széchenyi-hegyi hotel funkciót váltott. A helsinki olimpia előtt itt alakították ki az úszók, vízilabdázók, céllövők, kerékpárosok, öttusázók és evezősök nyugodt felkészülésének központját.[44] 1953-ra a szállót korszerűsítették,[45] s immár alkalmassá vált külföldi sportolók és egyéb reprezentatív vendégek fogadására is. Utóbbiakat a híradásokban ekkor még az olyan jeles nemzetközi békeharcosok képviselték, mint a francia fizikus, Pierre Biquard, vagy az iráni író, Bozorg Alavi.[46] 1954-ben ismét határozottan az élsporthoz kapcsolódott a hotel szerepe: itt kaptak szobát a 7:1-gyel végződő magyar–angol futballmérkőzésre érkezett szovjet edzők, a belügyi klub, a

[39] L. Balogh Róbert: Az erdészeti programok mint a sztálinizmus, a globális összefonódások és a helyi hatások csomópontjai, 1945–1956. *Múltunk*, 2025/1. 94–127. DOI: https://doi.org/10.56944/multunk.2025.1.4

[40] P. P.: Fővárosunk tüdeje: a beteg dolgozók gyógyhelye a XII. kerület. *Friss Újság*, 1951. január 17.

[41] A költségvetés. *Szabad Nép*, 1951. december 14.

[42] Az ötéves terv gyönyörű ajándéka: a Népstadion. *Szabad Nép*, 1953. április 22.

[43] Búcsúvacsora a „Vörös Csillag"-szállóban. *Magyar Nemzet*, 1952. január 27.

[44] Tervszerűen készülnek sportolóink, az olimpiai versenyekre Az OTSB sajtófogadása. *Szabad Nép*, 1952. június 26.

[45] *Népszava*, 1953. január 10.

[46] Mit látott Magyarországon egy francia békeharcos-tudós? *Béke és Szabadság,* 1953/16. 17.; Makai György: A „kilencven százalékok országáról" beszél Bozorg Alavi iráni író. *Béke és Szabadság,* 1953/16. 17.

Vörös Lobogó atlétikai viadalának külföldi résztvevői, majd az öttusa vb-n szereplő sportolók.[47] A következő években a mérkőzésre készülő labdarúgók is rendszeresen használták a szállót és környékét felkészülésük során, sőt Kurucz Antal, a Vörös Csillag Szálló főszakácsa volt az, aki az olimpiák és más sportesemények alkalmával a magyar sportolók ellátásáért felelt.[48]

A valutaszerzés és a golf nem véletlen találkozása a boncasztalon

A Vörös Csillag Szálló az 1950-es évek végére rátalált egy olyan mezsgyére, amely a hely adottságainak a szocializmussal összeegyeztethető kiaknázásának és az idegenforgalomból való valutaszerzésnek a metszetében feküdt. A felső kategóriájú budai hotel egyrészt nyugati vendégeknek kínált szállást, másrészt az élsportolók – gyakran labdarúgók – nyugodt, hegyvidéki edzőtáborozását segítette. A kávéra, limonádéra, sörre vágyó kiránduló tömegek előtt pedig nyitva állt az étterem terasza, amelyet 1967-ben százhúsz fősre bővítettek.[49]

A forradalom utáni években a közeli mező már egyre kevésbé emlékeztetett golfpályára. A tanácsi tervekben még az évtized közepén is a terület visszafásítása szerepelt – ebben az olvasatban a golfpálya kialakítása indokolatlan erdőirtásnak számított –, s egy képzőművészeti alkotásokkal díszített parkot is szerettek volna létesíteni.[50] 1956 tavaszán kezdték építeni a hajdani golfpálya területén a Magyar Televízió adótornyát,[51] miközben a kísérleti adásokat is innen – egy ideiglenes acéltoronyból – sugározták.

Bár a rét szélén a túrázók a „Televízió építkezése" felirattal találkoztak, a golf emlékét mégsem törölték el végképp. 1956-ban – még a forradalom kitörése előtt – a XII. kerület addig sorszám-

[47] Sz. J.: Öt szovjet szakember a magyar–angolról. *Népsport,* 1954. május 26.; *Esti Budapest,* 1954. május 28.; R. L.: Látogatás a Széchenyi-hegyi öttusaköztársaságban. *Népszava,* 1954. október 8.

[48] Libamáj, szardínia, banán, narancs, csokoládé. *Népszava,* 1956. szeptember 29.

[49] Próbanyár volt vasárnap. *Hétfői Hírek,* 1967. június 5.

[50] A budapesti televíziós adó. *Esti Budapest,* 1956. július 27.

[51] Januárra működik a televízió nagyadója. *Esti Hírlap,* 1957. május 26.

nevekkel jelölt utcái nevet kaptak. A fogaskerekű végállomásánál húzódó 93-ik utca a Golfpálya út nevet vette fel.[52] Nincs nyoma, hogy bármiféle vihart kavart volna, hogy a Budai-hegyekben egy letűnt úri passziónak állítanak emléket. A környező utcák erdőre, hegyre, létesítményekre utaló értéksemleges neveket kaptak: Rőzse, Szánkó, Őzike, Oltvány, Lidérc, Szanatórium, Testvérhegyi.[53]

Az 1950-es évek végén, 1960-as évek elején a golfpályáról úgy általában leginkább külpolitikai tudósításokban esett szó: olyan helyként rögzülhetett a magyar olvasókban, ahol egy random amerikai elnök jó eséllyel fellelhető. Vagy ami hozzátartozik egy nyugati luxusszálloda szolgáltatásaihoz. Változást az idegenforgalom fellendülése hozott az 1960-as években. Bár a Városépítési Tervező Intézet Balaton és környéke fejlesztéséről szóló, 1958-ban elkészült többéves tervében már feltűnt egy golfpálya víziója is. Természetesen a magyar tenger idegenforgalmi és valutatermelési potenciáljának kihasználása körüli gondolkodásban a golf csak periferikus elem lehetett: a fő feladat ekkor a közlekedés biztosítása (így a 7-es út rendbetétele), a strandok és szálláshelyek kiépítése volt. A terv részét képezte ugyanakkor Balatonföldvár adottságainak kiaknázása: „Földváron mindent megtalál majd a szórakozni vágyó, luxusszálloda, bár, sőt még golfpálya is épül."[54] Mindez tehát abba az általános törekvésbe illeszkedett, hogy az erősen deficites magyar külkereskedelmi mérleget az idegenforgalmi bevételek segítsenek kiegyensúlyozni.

Arról szó sem volt tehát, hogy a golf a proletariátus munkaerejének újratermelését szolgálná, sőt a rákosista időkre emlékeztető szembeállítás is megjelent.[55] A szórványosan említett külföldi példák inkább ellenpontozták ezt. Csehszlovákiában mintha megállt volna az idő az 1940-es évek végén, legalábbis

[52] *Budapesti útmutató.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1956. 144., 220.

[53] Uo. 219–220.

[54] Benkó Tibor: Elkészült a Balaton távlati fejlesztési terve. *Hétfői Hírek,* 1958. február 3.

[55] „Amíg az angyalföldi fiatalok örültek, ha rongylabdával a grundokon játszhattak, addig az urak hatalmas költséggel golfpályát és gyepes teniszpályát építettek a Svábhegyen". Leskó Pál: Egy nappal a választások előtt. *Észak-Magyarország,* 1958. november 15.

a vasi újságíró így fedezte fel a nyugat-csehországi fürdőváros, Mariánské Lázně golfpályáját: „A golf ugyanis nagyon népszerű sport a csehszlovák dolgozók körében, a múlt évi országos bajnok egyébként egy Škoda-gyári autószerelő munkás."[56] A bolgár Aranypart golflétesítményének nem adott az ott nyaraló újságíró efféle munkáslegitimitást, ott a röplabda-, golf- és teniszpálya a soknyelvű közönség élményét fokozta.[57] A lengyel golféletről kevés információ tudható, illetve ezek is inkább annak hiányát, tiltását emelik ki,[58] annak ellenére, hogy az 1970-es évek második felében Lengyelország a világ második számú golfkocsi-exportőrévé vált.[59] Romániában egyedül az 1937-ben alapított Clubul Diplomatic bukaresti pályája érte meg a rendszerváltást, az eredeti tizennyolc helyett mindössze hat lyukkal.[60]

A már említett Csehszlovákiában, ha a golf nem is vált munkássporttá, a kommunista uralom alatt is kibontakozott bizonyos, nem túl intenzív sporttevékenység. 1966-ban a Testnevelési és Sport Szövetség a többivel egyenrangú sportként ismerte el, s a néhány meglévő mellé új – persze nagyrészt külföldi igényeket kielégítő – pályák is épültek, így Poděbradyban (1961), Šilhéřovicében (1970) és Semilyben (1970).[61] Magyarország ehhez nem zárkózott fel.

Az idelátogató külföldiek száma ugyanakkor már az 1960-as évek elejétől meredeken emelkedett. 1960-ban közel 525 ezren

[56] Tímár Ede: IV. Mariánské Lázné-i képeslap. *Vas Népe,* 1958. július 22. – A csehszlovák golfparadicsomot mások is felfedezték: Thiery Árpád: Vallomás a Moldvától az Elbáig. *Középdunántúli Napló,* 1959. szeptember 20.

[57] Simon Gy. Ferenc: Felfedezem a tengerpartot. Arany Homok part, 1962. *Magyar Ifjúság,* 1962. augusztus 4. 8.

[58] Lásd a Lengyelországban született, az USA-ban letelepedett professzionális golfjátékos önéletrajzi könyvét: Jerry Chylkowski: *Forbidden Golf From Communist Poland to PGA Pro: Finding Your Best Game!* Amazon Digital Services LLC – Kdp, 2023.

[59] Mohi Csaba: Dömpingjog és -gyakorlat az USA-ban. *Külgazdaság,* 1981/6. Jogi Melléklet, 8–9.

[60] Romanian golf history. Forrás: https://www.golfromania.org/ro/articol/49-Romanian-Golf-History (Letöltve: 2025. 09. 26.)

[61] Jiří Sláma–Václav Bystřický–Přemysl Štych–Dana Fialová–Lenka Svobodová–Tomáš Kvítek: Golf courses: New phenomena in the landscape of the Czech Republic after 1990. *Land Use Policy,* 2018/78. 430–431. DOI: https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.07.001

utaztak Magyarországra – ami már akkor jelentősen meghaladta az 1950-es évek első felének néhány tízezres mértékét –, az évtized közepén e szám felülmúlta a 2 milliót, 1970-ben pedig 6 millió 320 ezer látogatót regisztráltak.[62] Az idegenforgalomban rejlő lehetőségek persze állambiztonsági veszélyként is tételeződtek, de a pénzügyi kényszerek erősnek bizonyultak: a szocialista Magyarország is részesedni kívánt a globális idegforgalmi boomból és az azzal járó valutabevételekből. A turizmussal kapcsolatos diskurzusban pedig 1964-től a golf is szerepet kapott.

„[A] reális kép kialakulása az országról határainkon túl – felmérhetetlen érték a mi számunkra" – mondta ki a nyitást alátámasztó fontos tételt a *Magyar Nemzet* munkatársa 1964 nyarán. A desztalinizációs időszak nyitása mögött volt egy olyan praktikus és működő elgondolás, hogy a nyugatiak magyarországi utazásai nemcsak a devizabevételek miatt előnyösek, hanem a nagy nemzetközi ideológiai konfrontációban is. A nyugaton élők ugyanis olyan előítéletekkel és képzetekkel érkeznek, amelyeknél a helyszíni tapasztalataik – amelyeket nem borsodi zsákfalvakban, hanem a fővárosban, a Duna-kanyarban és a Balatonnál szereznek – csak jobbak lehetnek. S mindez komoly propagandaértékkel bír. Ám az újságíró érvelése mégsem ezen a csapáson haladt tovább, hanem fiskális irányba mozdult: ha a külföldiek pénzére vágyunk, ki kell szolgálnunk az ízlésüket: „Terveinket tehát az élethez kell igazítanunk, s ezekben nemcsak a mi szándékainknak, de a külföldiek kívánságainak is »tervalkotó« szerepet kell kapniuk." Vagyis a tervbe kell venni az olyan létesítményeket, ahol a pénzüket elkölthetik: „És ne tekintse végre különcségnek senki, ha a külföldi Magyarországon nemcsak eszpresszókat, de tenisz- és golfpályákat, vitorlázási, vízisí, motorcsónakázási lehetőségeket, színvonalas éjjeli lokálokat, sőt kaszinókat is keres. Ilyen szolgáltatásokra eddig még soha egyetlen ország sem fizetett rá."[63] A cikk azt a szemléletbeli fordulatot propagálta, amely a turizmusért felelős Belkereskedelmi Minisztérium vezetése sze-

[62] Bencsik Péter–Nagy György: *A magyar úti okmányok története, 1945–1989*. Typico Design, Budapest, 2005. 236.

[63] Kocsis Tamás: Idegenforgalmunk értékei. *Magyar Nemzet,* 1964. augusztus 6.

rint az 1960-as évek közepén már kibontakozóban volt: „ebben az évben első ízben fordítottak nagyobb figyelmet az exclusivabb ellátás, a nívósabb szórakoztatás és a szolgáltatások kiterjesztésére". A tihanyi minigolf ezek egyike volt a vitorlásbérlés, tavi csónakázás, vízisí és a szállodai játékautomaták mellett.[64] A minisztérium rendszeres elemzéseket is rendelt a Konjunktúra és Piackutató Intézetnél, amely a beutazás körülményeitől kezdve a szálláshelyzeten át a sport és szórakozási kínálat összevetéséig terjedő skálán monitorozta a szovjet blokkon belüli és a nyugati versenytársakat.[65]

A golfpályák ötletét egy debreceni szlavisztikus-irodalomtörténész kutató levelével is megtámogatták, aki az idegenforgalmi jelentőségen túl a negyvenes években felmerült érvek közül is felhozott néhányat: egészséges, nem megerőltető, népsporttá tehető. Sőt egyenesen más, Horthy-korszakban megízlelt gyümölcsöket ajánlott a szerkesztők figyelmébe: a margitszigeti lovaspóló-mérkőzéseket és a pesti Millenáris Sporttelep motorvezetéses versenyeit.[66] De mintha a *Tükör* szerkesztője is járatta volna a *Magyar Nemzet*et. Az 1936-ban Karinthy Frigyest műtő svéd orvosprofesszor, Herbert Olivecrona, aki elmondása szerint utoljára 1948-ban járt Magyarországon, egyetlen budapesti emlékképet tudott felidézni: „Megvannak még a golfpályák a Svábhegyen?"[67]

Már nem voltak – de nem kellett sokat várni, hogy újra legyenek. Mivel a golfpályaprojektet az Országos Idegenforgalmi Hivatal felkarolta, először a Balaton mentén több minigolfpálya is épült a külföldiek által látogatott szállodák közelében. 1967-re átadták – a már 1958-ban a tervek között szereplő – balaton-

[64] Vendéglátó és Idegenforgalmi Főosztály Tájékoztatója az 1966. év első kilenc hónapjának idegenforgalmáról. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (HU-MNL-OL) XIX-G-4-ccc 1. d. A Belkereskedelmi Minisztérium iratai.

[65] Sivó Tibor főosztályvezető levele Kovács László részére (1968. február 7.) HU-MNL-OL XIX-G-4-ccc 1. d.

[66] Sport- és kiránduló lehetőséget a külföldi látogatóknak! *Magyar Nemzet,* 1964. augusztus 26.

[67] Hámori Tibor: Látogatás Olivecronánál. *Tükör,* 1964. december 15. 12.

földvári pályát, de létesült minigolf Siófokon és Tihanyban is,[68] utóbbi befejezésére 1968-ban az Idegenforgalmi Fejlesztési Alap 376 643 forint hitelt is biztosított,[69] s terveztek egy visegrádi[70] és egy margitszigeti pályát is. Utóbbinak a XIII. kerületi tanács 1965-ben még ellenállt.[71]

1967-ben a Széchenyi-hegyen is megnyílt egy golflétesítmény, amely több volt minigolfnál: a „Little Golf" nevet kapta, mivel a hajdani nagy területnek egy töredékét újították fel, mindösszesen három szakaszt a szállóhoz tartozó kertben. Ezt Lauber Dezső már nem érhette meg (1966-ban hunyt el), de egy másik régi bajnok, Szlávy Béláné igen. A tizenkilencszeres magyar golfbajnoknő pontosan azt a társadalmi hátteret jelenítette meg, amelyet az 1940-es évek szocialista fordulata megtagadott: apja a Pesti Hazai Első Takarékpénztár vezérigazgatója volt, és mindkétszer neves golfjátékossal házasodott össze. Az 1950-es években a Szlávy családot is kitelepítették.[72] 1967-ben – a golfsport kicsiben való újjáélesztése körül bábáskodó, a pálya kialakítását segítő – Szlávy Béláné trénerként is szerepet kapott a Vörös Csillag Szálló mellett.[73]

A golf tehát az 1960-as évek második felére a gazdasági szemléletű reformdiskurzus egyik – nem épp központi – elemévé vált, s a sajtóban pedig feltűntek olyan cikkek, amelyek a régi-új golfpályát köszöntve újból nekifutottak a golf demokratizálásának. A *Népsport* tudósítása így írta le a „Kis Golf" univerzumát: „Tulajdonképpen egy nagy park ez, s bárki beléphet ide, aki lefizeti a húszforintos belépőjegyet, amit a kis drinkbárban le is fogyaszthat. Az ütők használati díja egy órára tíz forint. Egyszóval, igazán kedvező feltételek. Két hete nyílt meg a pálya, s magunk

[68] P. Gy.: Új szórakozóhelyek nyílnak a Balaton-parton. *Somogyi Néplap,* 1966. február 23.; Játéktermek a Balatonnál. *Esti Hírlap,* 1967. március 23.; *Esti Hírlap,* 1972. május 18.

[69] Borda József levele Zékonyi Ferenc részére (1968. október 14.) MNL-OL XIX-G-4-ccc 1. d.

[70] Napi krónika. *Magyar Nemzet,* 1967. február 22.

[71] Golfpálya a szigeten. *Hétfői Hírek,* 1965. október 25.

[72] Élő golflegenda. Forrás: https://www.hungariangolf.hu/index.php/component/k2/item/10004-elo-golflegenda (Letöltve: 2025. 06. 26.)

[73] Kocsis L. Mihály: Egy óra csendes golf. *Népsport,* 1967. július 17.

sem hittük volna, hogy egy-kettőre ilyen népszerű lesz."[74] Vagyis egy nyitott, olcsó, a túrázó közönség számára vonzó újdonságot kínáló attrakcióként – ami üdítőfogyasztással és felszerelésbérléssel – 1967-ben körülbelül két családi mozizás vagy egy strandolás árának felelt meg. A lehetőséget népszerűsítette a *Tükör,* illetve a fővárosi „bulvárlap" is, amelynek fényképésze még az „első ütést" is megörökítette.[75] (Lásd *2. kép*)

2. kép. Az első ütés a Vörös Csillag Szálló 1967-ben nyitott golfpályáján. Wormser Antal felvétele. *Esti Hírlap,* 1967. július 5.

Érdemi visszhangot azonban a reform-előkészületek hevében ez a fejlesztés nem váltott ki, miközben a kerület terveiben is szerepelt a fogaskerekű vasút vonala menti turisztikai fejlesztés, amelyben egy – újabb – golfpálya lehetősége is említésre került.[76] Nem úgy Barcs Sándor két évvel későbbi lelkes eszmefuttatása, amelyet három sporttárgyú olvasói levél ihletett. Barcs nem volt súlytalan szereplője a magyar közéletnek: az egykori kisgazdapárti újságíró – ekkor már MSZMP-tag – országgyűlési képviselő, az Interparlamentáris Unió magyar csoportjának elnöke, az MTI vezérigazgatója, az Aranycsapat fénykorának MLSZ-elnöke, 1969-ben UEFA-alelnök a politikusi és szakmai szerepek között ingázó, a nemzetközi hálózatokba egyik legjobban beágyazott magyar közszereplő volt. Pályafutását az 1960-as években sporttudósítóként kezdte, a legalsó szintről indulva tanulta ki az újságírószakmát. Írása azt bizonyítja, hogy nem minden nosztalgia nélkül viszonyult a harmincas évek sportéletéhez, hiszen mind a „szocialista rögbi",

[74] Uo.

[75] *Tükör,* 1967. július 11.; *Esti Hírlap,* 1967. július 5.

[76] Cs. M.: December 31-én nyit a Hotel Budapest. *Magyar Nemzet,* 1967. december 5.

mind a „szocialista golf" meghonosítása iránt nyitottnak mutatkozott. Az egyik levélíró – akárcsak néhány évvel korábban a debreceni egyetemi oktató – szintén fiatalkorából vette a példát: „szemtanúja volt a harmincas években, amikor Pluhár István[77] kezdeményezésére a BEAC-pályán két csapat rögbizett".[78] Barcs felkarolta az ötletet, ahogy a golfot is pártfogásba vette, mint az idősek által – „matuzsálemi korig" – is űzhető, egészséges, természetközeli mozgásformát. „Miért lenne »úri sport« az, amelyet mondjuk nyugdíjas vasmunkások is kultiválnak?" – tette fel a költői, avagy újságírói kérdést, s azon sajnálkozott, hogy Magyarországon csak egyetlen aprócska számba jöhető pálya működött. Amely „nem elégíti ki a golfozással járó igényeket: a sok hosszú sétát, a komplikált ütőhelyzeteket és az ezzel járó izgalmakat, játékszenvedélyt".[79]

A válasz – glossza formájában – a miskolci munkásfellegvárból érkezett. Jól érzékelteti a megosztottságokat: a nyitásban (turizmus, nyugati trendek átvétele, megszelídítése) érdekeltek amellett sorakoztatják fel a két évtizeddel korábban is felhasznált érveket, hogy tágítsák a kereteket, és minél több tevékenységről igazolják, hogy az a szocializmussal összeegyeztethető.

A baloldali bírálók pedig a szocializmus integritása és önvédelme jegyében a szimbolikus jelentőségű határvonalak fenntartása mellett kardoskodnak. Az egészséges, életkortól független, a nép által űzhető játék helyett így a golf megmarad a régi tár-

[77] Pluhár István (1893–1970) sportoló, válogatott labdarúgó, sportriporterként a rádiózás hazai hőskorszakának egyik első sztárja. Baráth Katalin: Hogyan lett élő a közvetítés? In: Takács Róbert (szerk.): I. m. 199–201.

[78] Barcs Sándor: Beszéljük meg! A rögbi, a golf és a falusi öttusa. *Magyar Hírlap,* 1969. július 14. – A rögbi meghonosítását az 1932-es darmstadti főiskolai vb után próbálták megszervezni az egyetemi-főiskolai sportegyesületek. 1934-ben a BEAC csapatának kialakításában Pluhár István is segédkezett. Egyelőre nincs megfelelő pálya a magyar rugby számára. *8 Órai Újság,* 1934. március 22. – A budapesti főiskolai vb alkalmával 1935 augusztusában rendeztek először hivatalos rugby- – avagy a korabeli sportszókincs-magyarosítási kísérletek részeként értékelhető „rugdob"- – mérkőzéseket a magyar fővárosban. Franciaország és Németország csapata három mérkőzésen döntötte el az elsőséget. A franciák nyerték az FVB rugby-tornáját. *Népsport,* 1935. augusztus 19.

[79] Barcs Sándor: I. m.

sadalmi hierarchiát őrző, átmentő, ezért javíthatatlan úri passziónak:

> Most már a szocialista társadalomnak eggyel kevesebb gondja van, mert felkarolták a golf ügyét. Talán ez volt a legfőbb gondunk mostanában. Mivel ilyen lelkes támogatásra talált a rögbi és a golfozás, és a szocialista társadalom dolgozóinak kívánságlistáján alighanem még más óhajok is szerepelnek, javasolhatnánk: karolják fel, mint régi, egészséges sportot a falkavadászatot, a lovaspólót, s még egy-két hasonló sportágat, mert hisz ezek közben is szabad levegőn kell tartózkodni, ami nemcsak az urak, a letűnt úri osztály, hanem szocialista társadalmunk dolgozóinak egészsége érdekében is hasznos.[80]

Hogy a letűnt úri világ „rehabilitálása" balról még ezekben az években is komoly érzékenységet váltott ki, jól példázza az újságírók körében heves visszhangot kiváltó „Zsiga bácsi-ügy" 1972-ben. Seress Gábor riportja az egykori kitelepített arisztokrata, majd gyári segédmunkásként dolgozó Somssich Zsigmond sorsát mutatta be.[81] A párton belüli balszárny számára túlságosan megértően, humánusan: elfogadhatatlannak tartották a „tegnap és ma" osztályharcos logikájának megtagadását.[82]

A megtámadott névcsere

Az 1960-as évek végén az országban legalább tucatnyi Vörös Csillag Szálló működött. A két leghíresebb a Széchenyi-hegyi, illetve a győri volt. Utóbbit – amelynek kommunista neve 1956 végén is veszélybe került[83] – 1968-ban a nagy októberi szocialista forradalom ötvenegyedik évfordulójára ütemezve újították fel,

[80] (BM): Már meg a golfért fáj a fejünk. *Északmagyarország,* 1969. július 27.
[81] SERESS Gábor: Zsiga bácsi. *Magyar Nemzet,* 1972. augusztus 16.
[82] Hogy értsük ezt? *Népszabadság,* 1972. augusztus 27.
[83] A forradalom heteiben a tömegek szovjet- és kommunistaellenes indulatai folytán a Vörös Csillag név elvetése mellett döntöttek, de a minisztériumi és városi vezetés nem tudott dűlőre jutni. Felmerült a Nemzeti Szálló elnevezés, illetve a korábbi név, a Royal Szálló is. A hatalmi konszolidációval a kérdés 1968-ig lekerült a napirendről. (R. J.): Újabb bonyodalom a győri szálloda elnevezése körül. *Kisalföld,* 1957. január 4.

és egyúttal át is keresztelték Rába Szállóvá.[84] Mindez a reform évében nem váltott ki indulatokat.

1969. november 1-jével a budai Vörös Csillagot is bezárták, hogy felújítást végezzenek rajta.[85] A kerületi fejlesztési tervek között szerepelt az is, hogy a golfpálya mellett lovardával bővítik az aktív pihenés – és bevételszerzés – lehetőségeit.[86]

1970 januárjában *Visszakeresztelés* címmel jelentette meg az *Élet és Irodalom* az ominózus, a bevezetőben már említett glosszát. A „nem hivatalos nemtetszés" műfajában írt kritikát olvasva tudhatta meg a közéleti kérdések iránt fogékony irodalomszerető közönség, hogy a Vörös Csillag Szálló karácsonyra már Golf Szálló néven nyitott ki. A szerző „ijesztő" gyakorlatnak nevezte a múlt visszatérését: „ha nem változtatjuk meg húsz évvel ezelőtt, a rosszfajta képzetek talán maguktól elhalványodtak volna. De megváltoztattuk, s a visszakeresztelés most kétszeres erővel támasztja fel annak az úri szállónak az emlékét, amelynek egy magyar átlagpolgár a közelébe se mehetett."[87] A szerző – minden bizonnyal Faragó Vilmos – azonban továbbment: a Golf Szálló után talán a Béke Szálló következzen, amelyet 1945 előtt Britanniának neveztek? Felvetését a szerző provokatívnak szánta: meddig menjenek el a politikai engedményekkel? 1949 helyett akár 1919-ig, az ellenforradalomig tekerjék vissza az idő kerekét? Az egykori Britannia Szálló volt ugyanis a székhelye egy hírhedt különítménynek – a britanniásoknak –, amely egyéb súlyos bűncselekmények mellett több politikai gyilkosságot is elkövetett 1919–1920-ban.[88]

[84] Szállodaavatás. *Kisalföld,* 1968. november 5. – Az 1956-os és azt követő utcaátnevezésekről lásd: László Andor: A magyar utcanevek szimbolikus szerepe 1953–1962 között. *Múltunk,* 2025/2. 185–219. DOI: https://doi.org/10.56944/multunk.2025.2.8

[85] *Népszava,* 1969. október 31.

[86] Mosonyi László: Kiránduló kerületeink – XII. *Turista,* 1969/11. 8. A Budapest XII. kerületi Tanács Végrehajtó Bizottsága 1970. június 2-i ülésének jegyzőkönyve. Budapest Főváros Levéltára (HU-BFL) XXIII-212-a-2-23. d. (Tanácsok iratai.)

[87] –ÓV–: Visszakeresztelés. *Élet és Irodalom,* 1970. január 10. 9.

[88] Kántás Balázs: *„Szép napok a Britannia Szállóban." Adatok és levéltári források a magyarországi fehérterror egyik hírhedt irreguláris katonai alakulatának fővárosi atrocitásaihoz, 1919–1920.* Horthy-Korszak Történetének Kutatásáért

Ekkor még aligha volt sejthető, mi motiválta a szerzőt, a számos rendszerkritika határát súroló anyagot, vitát publikáló *ÉS* olvasószerkesztőjét,[89] akit nehezen lehetne a rendszer „baloldali" ellenzékéhez sorolni, bár glosszájában utalt rá, hogy – nyolc hónappal – korábban már felszólalt az utcaátnevezések ellen. Ám akkor egészen más szándékkal: a lokálpatriotizmus nevében a történelmi emlékezet megőrzése mellett érvelt.[90] Vagyis 1969-es bírálatának szellemében inkább üdvözölnie kellett volna a Golf névhez való visszatérést, hiszen az a hely múltját az őrizte volna – ahogy megtette azt az 1956-ban átkeresztelt Golfpálya út.

Ám Faragó 1970. januári cikke csak a névcserét vette célba. Az ügy a nyilvánosság előtt februárban folytatódott, amikor a *Népszabadság* kerekasztal-sorozata a gebin kérdését tűzte napirendre. Ezzel pedig összeért két baloldali kritikát kiváltó motívum: a szimbolikus (az elnevezések, a szocialista térfoglalás feladása) és a gyakorlati (a gazdasági reform nyomán felerősödő, a szocializmustól idegen tendenciák). Az előbbi szálat pedig e ponton elhomályosította az utóbbi. A gebines beszélgetésen Szabó László – a *Kék fény* című bűnügyi műsort vezető, kiváló belügyi kapcsolatokkal rendelkező riporter – a Golf Szálló névhez való visszatérés kapcsán a „felháborító" történésekről kérdezte az illetékes politikust, a Belkereskedelmi Minisztérium osztályvezetőjét, Sivó Tibort, miszerint „egyenesen érthetetlen, hogy olyan nagy vendéglátóipari szállodai egységet is gebinbe lehessen adni, mint mondjuk a Vörös Csillag Szálló". Sivó pedig – a kritika korabeli kódexe szerint – a bírálatra már folyamatban lévő intézkedéssel válaszolt: a szálló neve Vörös Csillag marad, és semmiképpen nem marad gebines elszámolású.[91] Vagyis olyan vendéglátóipari egység, amelyet az üzletvezető – kvázi bérlő – tételes elszámolási kötelezettség nélkül működtethetett. Ami a leltárral, beszerzéssel, nyersanyag-felhasználással való trükközés

Társaság, Magyar Elektronikus Könyvtár, Budapest, 2021. Forrás: https://real.mtak.hu/123944/1/SzepnapokaBritanniaSzalloban.pdf (Letöltve: 2025. 10. 13.)

[89] Interjú Faragó Vilmossal. Készítette: Havril Andrásné. OHA 226. sz. interjú.

[90] (FARAGÓ): Felajánlás. *Élet és Irodalom,* 1969. május 10. 11.

[91] A Népszabadság kerekasztala – a gebinről. *Népszabadság,* 1970. február 1.

révén szocialista viszonyok között jelentős jövedelemszerzésre adott alkalmat.

A Belkereskedelmi Minisztérium azonban valójában nem volt ennyire gyors. Február 20-ára készült el a minisztérium – Sívó által jegyzett – összegzése az ügyről, amely a névvel nem, csak a gazdálkodás kérdéseivel foglalkozott. „Az utóbbi időben a Vörös Csillag Szálló és értékesítő helyeinek üzemeltetési rendszere sok vitát váltott ki" – indokolta a felsőbb szerv figyelmét az anyacég, a Hungária Szálloda és Étterem Vállalat vezetőjének, Rózsa Miklósnak. Sivó értékelésében elválasztotta a szálló és a hozzá kapcsolódó vendéglátó egységek (étterem, eszpresszó, söröző) működését. Előbbinél úgy ítélte meg, hogy bár a változó jogszabályi környezet – egy 1965-ös minisztériumi utasítás visszavonása – lehetőséget nyújtott arra, hogy kivonják a hotelt a bevételek tételenkénti könyvelését megkövetelő szoros elszámolási rendszer alól, mindez a szállodák esetén nem elfogadható gyakorlat, ami káros precedenst is teremt: „ebben a formában ez a rendszer nagyon bizonytalan, ellenőrizhetetlen, és alkalmat ad arra, hogy az ország bármelyik szállodáját nem szoros elszámoltatásban üzemeltessék". A vendéglátóegységek gazdálkodásáról viszont azt állapította meg, hogy az elszámolás leltárelv alapján történik, nem fogadható el az az érvelés, hogy az „egyszerűsített, zárt, bürokráciamentes" ügyviteli forma szoros elszámolású egységnek tekintendő. Vagyis hiába van pénztárgép, ha nem az alapján számolnak el, így – bár Sívó csak a „szabadkasszás" kifejezést használta – ez gebines megoldásnak minősült, ami a minisztérium vezetése szerint is megsértette a hatályos szabályozást. Ezért azt kérte a Hungária vezetésétől, hogy a reform előtti, 1965-ös szabályozás szellemiségéhez térjenek vissza mindkét vonatkozásban – hogy ezzel a szálló körüli, baloldali kritika kirobbantotta botrány elcsituljon: „célszerű lenne ezzel a Vörös Csillag ügyét végleg levenni a napirendről, mert már így is – úgy szakmai körökben, mint társadalmilag – nagy hullámokat vert".[92]

[92] Sivó Tibor feljegyzése Rózsa Miklós, a Hungária Szálloda és Étterem Vállalat vezérigazgatója részére (1970. február 20.) HU-MNL-OL XIX-G-4-ccc 2. d.

Ez esetben azonban mégis vita alakult ki. A reformpárti oldal, avagy Rózsa Miklós vezérigazgató álláspontjának képviseletére a *Magyar Nemzet*ben egy „régi" – pályáját 1945 előtt kezdő – újságíró, Baróti Géza vállalkozott. Ez a cikk is a gazdasági oldalt tárgyalta, a szerző csak röviden tért ki a névcserére: „[n]em történt más, mint a szálló visszakapta régi nevét", vagyis felesleges a baloldali kritikát túlhajtani, ideológiai önfeladásról beszélni, egy marketingszempontból racionális döntés született.[93] Ez a „reformkompatibilis" érvelés ugyanakkor másoknál is megjelent. Az 1968-ban indult félhivatalos kormánylap, a *Magyar Hírlap* amellett szólalt fel, hogy a nevek uniformizáltságát ideje oldani. „Arról a lépten-nyomon tetten érhető uniformizáltságról [van szó], amelynek következtében napjainkban minden kis faluban a Kossuth Lajos utcán érhetünk ki a Béke térre, ahol aztán befordulhatunk egy üveg sörre a Vörös Csillag étterembe, a Szabadság mozi tőszomszédságában."[94] A szerző azt is felvetette, hogy a hajdani lelkesedésben sűrűn osztogatott ideológiai elnevezéseket – béke, felszabadulás, szabadság, vörös csillag – azért sem szerencsés 1970-ben is kvázi „márkanévként" használni, mert ha ezt nem támasztja alá megfelelő teljesítmény – tegyük fel, veszteséges a Szabadság Tsz vagy göröngyös a Felszabadulás útja –, az politikailag is rossz képzettársításokhoz vezet. A Golf kontra Vörös Csillag Szálló kérdésben viszont elhárította az állásfoglalást. Megtette viszont a kereskedelmi folyóirat, a *Kirakat,* amely szerint a reklámszakmai érvek egyértelműen a váltás mellett szóltak: „Olykor politikai fogalmakat igyekszünk üzleti névként használni. Most már tudjuk, ezek a törekvések reklámszempontból is indokolatlanok voltak, a politikai szimbólumok pedig nem a kívánt mértékben szolgálták a nagyobb megbecsülést és ünnepélyességet. Csak helyeselni lehet, hogy a győri Vörös Csillag szállodát Hotel Rábának, a budapestit pedig ismét Golf Szállónak hívják."[95] Reformpárti szemüvegen keresztül tehát a szállodai névváltoztatás nem politikai, hanem gazdasági mezőben értelmezendő, így racionális döntés. Ez egyúttal – implicit – a

[93] Baróti Géza: Gebin vagy nem gebin? *Magyar Nemzet,* 1970. február 10.
[94] Kocsis L. Mihály: A szavak becsülete. *Magyar Hírlap,* 1970. február 16.
[95] Dr. Nemesi Konrád: Minek nevezzelek? *Kirakat,* 1970/6. 24–25.

tekintetben is állást foglalt, hogy a gazdasági vagy az ideológiai szempontok kapjanak elsőbbséget gazdasági vonatkozású kérdésekben.

Visszatérve Baróti riportjának gazdaságpolitikai állásfoglalására, a vezérigazgató a minisztérium értékelésével és kérésével is szembe menve a gebines működtetéssel kapcsolatos – vagyis nyerészkedésre, a népgazdaság megkárosítására utaló – vádakat is igyekezett cáfolni, s kifejtette, hogy a Vörös Csillag/Golf gazdálkodásán azért változtattak, mert az veszteséges volt.[96] A szálloda gazdálkodása körül – az 1967-ben épült Budapest Szállóval összevont pártszervezetének jegyzőkönyvei alapján[97] – már a reform bevezetése előtti években is voltak feszültségek, a párttagok a bürokratikus minisztériumi előírások (reformer kritikával egybevágó), illetve a kispolgári anyagiasság (baloldali kritikát visszhangzó) bírálata mellett a szobák kiadása körüli protekciót ostorozták.[98] A problémák súlyát mutatja, hogy 1969 júniusában a pártszervezet napirendre tűzte a Vörös Csillag gazdálkodásának „rendellenességeit". A pártszervezet a gazdaságtalan működést szubjektív és objektív okokra vezette vissza. Előbbit az alkalmatlan, de a szállodaigazgatóra „kényszerített", egymás ellen áskálódó vezetők jelentették, utóbbit a konkurenciát támasztó hotelek (Budapest Szálloda, vagyis a Körszálló és a Margitszigeti Nagyszálló) meg-, illetve újranyitása. A gyűlés felszólította Ficzkó Gyula szállodavezetőt a gazdálkodás megjavítására.[99]

A Baróti-cikk tulajdonképpen azt mutatja meg, milyen – reformkonform – módon próbált a szállodavezető ennek eleget tenni. Abban ugyanis Rózsa Miklós elmondta, hogy a Vörös Csillagot nem gebinbe adták, hanem „leegyszerűsített, szoros

[96] Baróti Géza: I. m.

[97] A Vörös Csillagban nem volt acélos a pártszervezés. 1966-ban mindössze négy alapszervezeti tag és négy tagjelölt dolgozott ott, így az évtized végén csatlakoztak a Budapest Szálló MSZMP alapszervezetéhez. Jegyzőkönyv az MSZMP Vörös Csillag Szálló MSZMP alapszervezetének 1966. szeptember 19-i taggyűléséről. HU-BFL XXXV-17-c-1966-127. d. (Pártarchívumi iratok.)

[98] A szállodavezetőkön keresztül „felsőbb helyekről […] könyörtelenül beleavatkoznak a protezsáltak javára". Jegyzőkönyv az MSZMP Vörös Csillag Szálló MSZMP alapszervezete 1966. augusztus 31-i taggyűléséről. Uo.

[99] Jegyzőkönyv az MSZMP Budapest Szálloda MSZMP alapszervezete 1969. június 9-i taggyűléséről. HU-BFL XXXV-7-c-1969-059. ő. e.

elszámolású egységet" hoztak létre, ahol jelentős létszámcsökkentést – kilencvenről ötven főre – hajtottak végre. „Az alkalmazottak többet dolgoznak, de többet is keresnek, s azt hiszem, ez gazdaságirányítási rendszerünk szellemének is megfelel" – húzta alá a vezérigazgató azt az értelmezést, hogy a változtatások az új gazdasági mechanizmus által nyújtott, sőt ösztönzött törvényes lehetőségek határain belül maradtak. Gebinről pedig már csak azért sem lehet szó, hangsúlyozta, mert azt alapvetően kisforgalmú, egy–hat főt – de több műszak esetén is maximum tizenkettőt – foglalkoztató vendéglátóipari egységekre (értsd: kocsmákra, éttermekre) találták ki.[100]

A minisztérium vezetése 1970 májusában értékelte a Hungária 1969. évi teljesítményét, amelyért abban az évben már megkapták a Kiváló Vállalat címet. Dicsérték a forgalom 16%-os, a nyereség 45%-os növelését, az üzemszervezési újításokat, az „ösztönző" bérpolitika mellett emelkedő alkalmazotti jövedelmeket, de a Vörös Csillag-ügy hatására Sághy Vilmos miniszterhelyettes ezt a figyelmeztetést is jegyzőkönyveztette: „felhívom a Vállalat vezetésének figyelmét, hogy a jövőben nagyobb figyelmet fordítson a miniszteri utasítások és egyéb, a vállalat tevékenységére vonatkozó és azt szabályozó rendeletek végrehajtására".[101] A gazdálkodás körüli vihar 1970 második felére elcsendesedett.

A nyilvános összeszólalkozásban a párton belüli reformpárti és reformkritikus erők összecsapását sejtő közönség már nem olvashatta a belső terjesztésű belügyi magazin „vitaösszegző" cikkét. Márpedig az, hogy a *Magyar Rendőr* cikke a *Résen lenni* című állambiztonsági rovatban jelent meg, azt valószínűsíti, hogy valahol a Belügyminisztérium III. Főcsoportjánál, vagyis a titkosszolgálatoknál mozgatták a szálakat, s az *ÉS* glosszája belügyi sugalmazásra vagy megrendelésre készült. Ugyanakkor a Vörös Csillag Szállóról az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL) nem maradt fenn objektumdosszié. A szálló több kartonban említésre kerül, a legtöbb esetben ugyanakkor

[100] Baróti Géza: I. m.

[101] 23. sz. emlékeztető – A Hungária Szálloda és Étterem Vállalat 1969. évi munkájának értékeléséről, illetve az e tárgyban f. év május 30-ai beszámoltató tárgyalásról (1970. június 1.) HU-MNL-OL XIX-G-4-uuu 155. d.

az állambiztonság célkeresztjében szereplő személy – legyen az a külföldi vendégek körében mozgó prostituált, az ott összegyűlő „ellenséges személyek", a szobát foglaló megfigyelt külföldi, avagy beszervezési találkozóra hívott magyar állampolgár[102] – csak megfordult a hotelben, s néhány ott dolgozónak (felszolgáló, hentes, gazdaasszony) is fennmaradt az operatív kartonja.[103] Ezek azonban csak arról vallanak, hogy az állambiztonság figyelte, illetve használta ezt a szállót is, ahogy az összes olyat, ahol külföldiek megfordultak.

A *Magyar Rendőr* cikke viszont annak lenyomata, hogy az állambiztonsági csatornákat mozgatni képes személyek súlyos elvi problémának értékelték a szálló névváltoztatását. Olyan ideológiai önfeladásnak, amely nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi ideológiai küzdelemben is káros: „A golfütő persze más, az egy arisztokratikus élet jelképe, a vörös csillag viszont a harcot, a forradalmi küzdelmeket jelzi, esetleg ez zavarhatná azt a »harmóniát«, amely a hazánkban tartózkodó kapitalista vendég számára »előnyös«?" Az ideológiai megosztottság bal oldalán tehát a szakmai érvek helyett továbbra is a politikaiak élveztek elsőbbséget, és e nézőpontból a golf volt a helytelen és a vörös csillag volt a helyes választás, hiszen a Széchenyi-hegyen – is – nem elsősorban idegenforgalmi, hanem rendszerpropagandának kellett folynia: „Miért kell tehát szégyellnie ezt a vendéglátóiparnak? Ellenkezőleg! A vörös csillag jegyében kell megmutatnunk egy országot, amelynek dolgozói megtanulták az államvezetést, és megmutatni, hogy valóban tudnak tenni a nép érdekében."[104]

[102] Állambiztonsági Szoltálatok Történti Levéltára (HU-ÁBTL) 3.2.1.: „Julia". Bt-1018/1; „Balikó Mária". Bt-1045; „Szőnyi". Bt-1325; „Pickering". Bt-1824/4; „Zilahi". Bt-1963/3; „Völgyesi". Bt-491; „Tudós". Bt-732; „Barbu". Bt- 968/1. – E ponton szeretném megköszönni Szabóné Kozma Györgyi segítségét a fenti dossziék megtalálásában.

[103] HU-ÁBTL 2.2.1.: Hoyer Márton (1961). 2.2.1. II/4. 2. d.; Lakatos Vilmos (1971). II/11. 6. d.; Kokavecz Aranka (1971). II/8. 4. d.

[104] S.: Tétova lépések. *Magyar Rendőr,* 1970. május 28. 7.

Összegzés és epilógus

Míg az 1968-ban átkeresztelt győri Vörös Csillag Szálló új, a helyhez kötődő ideológiasemleges neve, a Rába nem keltett indulatokat, addig bő egy évvel később a budai hegyvidék Vörös Csillagának a névváltozása felébresztette Kádár János „baloldali ellenzékét". Ám nem csak a név: a nyereséges gazdálkodás elsődlegessége és az idegenforgalomból való valutaszerzést szolgáló branding pénzügyi-marketingszakmai megfontolásai is fennakadtak az ideológia szikláin.

Az intervenció sikere azt mutatja, hogy ebben az ügyben egyszerre több fontos ellentét és ellentmondás is felszínre került, ami a „konzervatív", reformokat ellenző erőknek kedvezett. Egyrészt a gazdasági reformhoz való viszony mentén kialakulóban lévő – a következő években mind több támadást eredményező – megosztottság, amelynek jobb oldalán a gazdasági reform nyújtotta lehetőségeket – sőt jogi kiskapukat – kihasználó, innovatív vezetők, vállalatok, téeszek álltak, míg a baloldali bírálók mindebben a szocializmussal összeegyeztethetetlen ügyeskedést, nyerészkedést, az egyenlőség és társadalmi célok megbomlását látták és láttatták. Másrészt szembenállást eredményezett, hogy konkrét helyzetek megítélésében a „szakmai" érvek vagy a politikai-ideológiai megfontolások élvezzenek-e elsőbbséget. Baloldali nézőpontból utóbbi, a rendszer koherenciájának védelme kapott prioritást. Harmadrészt ezt a koherenciát a sztálinizmussal való szakítás utáni nyitás önmagában veszélyeztette, amely nemcsak egyfajta gazdasági és politikai kényszerpályát körvonalazott, hanem e konkrét névválasztás révén a nemzetközi ideológiai küzdelemben is csatavesztésként tételeződött. Negyedszer pedig maga a név, a golf alkalmas volt arra, hogy az egész 1945 előtti világot fejezze ki szimbolikusan, mindezt pont az akkor felszabadulásként értelmezett és ünnepelt eseménysor, a régi világgal való szakítás 25. évfordulóján. Hiszen két és fél évtized golffal kapcsolatos diskurzusa azt mutatta, hogy bár többször megkísérelték, magát a sportot 1945 után nem sikerült „demokratizálni", ráütni a szocializmus pecsétjét. Nem vált munkássporttá, tömegek egészséges kikapcsolódásává, és a hazai sportélet – ha még-

oly csekély jelentőségű – részévé sem. A vele kapcsolatos negatív, letűnt világhoz kapcsolódó nézeteket viszont elő lehetett hívni.

Hiszen az előszezonban az IBUSZ-vendégeknek az akciós balatoni szállás mellé kínált minigolf vagy a Széchenyi-hegyi Little golf egy másfajta, exkluzív világ rekvizitumaként tűnt fel: arisztokraták és diplomaták helyett külföldieknek kínált „kis hazainak", kapitalista szigetecskének a tengernyi szocializmusban. Még csak a pártállami vezetők luxusát sem fejezte ki, mint a vadászat.[105] Ha már a kiránduló tömegek nem, leginkább a sztárvilág – így a magyar labdarúgók – érintkeztek vele. „Szőke Pisti […] [a]ztán elmegy golfozókat nézni. Farkas és Noskó vív nagy »klubcsatát«. A lelkesedéssel nincs baj, legfeljebb a színvonal hagy maga után némi kívánnivalót. Később Albert Szűccsel viaskodik. Meglepően engedelmeskedik Flórinak a kis fehér labda is" – tudósított a *Népsport* a magyar válogatott labdarúgók aktív pihenéséről a csehszlovákok elleni vb-selejtező előtt 1969 májusában.[106]

Az 1970-es évek közepén még van jele annak, hogy a Széchenyi-hegyi pálya így működött: a *Magyar Hírlap* glosszaírója sem azt kifogásolta, hogy „kevés magyar akad, aki munka után, vacsorafőzés előtt felszalad golfozni a Vörös Csillagba", hanem azt, hogy a szálló hirdetésében szereplő „kitűnő little golfpálya" nem túl magyaros szóösszetétel.[107]

Azt nem nagyon vetette fel senki, hogy az 1940-es években a „kiváltságosok nyaralóhelyéből" a népnek meghódított tér került veszélybe ezzel. Ilyen érzeteknek az 1970-es években nem adtak hangot, pedig ez a forradalmiság már 1952-től visszavonulót fújt, amikortól a Vörös Csillag Szálló lényegében bezárult a munkásparaszt közönség előtt. Ettől függetlenül a 30. évfordulón, 1975-ben a kerületi kiadvány továbbra is a demokratizálás egyik jelképeként ünnepelte azt, hogy a szálló nevét megváltoztatták.[108]

[105] Lásd erről: Majtényi György: *K-vonal. Uralmi elit és luxus a szocializmusban*. Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2009.

[106] – rózsa –: Látogatóban a két válogatottnál. *Népsport,* 1969. május 19.

[107] –del–: Kicsi. *Magyar Hírlap,* 1975. február 6.

[108] „A Györki-féle luxus-szanatóriumot a Szabadság-hegyi Állami TBC-Szanatórium, a Magyar Iskolaszanatórium-Egyesület ötholdas komplexumát, az »előkelő« családok gyermekeinek privilégiumát, a Szabadság-hegyi Állami Gyermekszanatórium vette birtokába; a különböző penziókban gyermek-

A szálló névcseréje feletti hullámok, akárcsak a reform túlkapásait bíráló hangok, elcsitultak – bár egy-egy írás kiszólása emlékeztetett rá, hogy nem mindenki felejtette el az 1970-es affért. Az *Élet és Irodalom* csak a nemzetközi nevek adásának rossz gyakorlataként utalt rá, példabeli párja – a szintén ideologikus töltetű nevét a reformidőszakban eldobó – Elegant (Május 1.) ruhagyár volt.[109] A *Népszava* reformtúlkapásokat – konkrétan a flancos érettségi bankettekre utazó vendéglátósokat – kigúnyoló glosszájában arról írt, hogy a „Rácz XIV. Laciról elnevezett zenei középiskola egyik osztálya, azt hiszem, a IV/c, nem is a kerületben bankettezik, hanem a Vörös Golfban, izé, a Vörös Csillagban, a hegyen".[110]

S míg a szálló neve maradt Vörös Csillag – bár a tornyán a neon vörös csillag helyett már csak a Hunguest Hotels embléma világított –, a golf nem vált vörössé. Bár a golffal kapcsolatos évtizedes vitáknak nem szakadt vége 1970-ben. 1971-ben Barcs Sándornak egy olvasói levélre írott válasza azt mutatja, hogy ez az ideológiai megosztottság minduntalan újratermelődött:

> Ha a tőkés rendszerben voltak is olyan sportágak (lovaglás, lovas póló, motoros sportok, vitorlázás, golf), amelyeket csak kiváltságosak űzhettek, a mi társadalmi rendszerünkben ilyen értelemben is megszűntek az osztálykülönbségek. Nem lehet tehát egy sportágat majdhogynem reakciósnak bélyegezni csak azért, mert sokba kerül. Köztudomású, hogy az öttusa is a drága sportágak közé tartozik, de egyik legesélyesebb olimpiai számunkról mondanánk le, ha [olvasónk] érvelését elfogadnánk. Volt nálunk egy olyan időszak, amikor még [olvasónk] kategorizálása szerint csoportosították a sportágakat. Akkoriban szüntettük meg a Szabadság-hegyen a golfpályát is. Pedig milyen egészséges, mindenki által űzhető és olcsó sportág a golf! Vigyázzunk hát a jelzőkkel és örüljünk a bronzéremnek még akkor is, ha finn dingiben érte el valaki.[111]

---

otthonok, vállalati üdülők létesültek; a Golf-szálló Vörös Csillag szálloda, a Szabadság-hegy pedig sok ezer dolgozó otthonává lett." Pásztor József: A népszerű „Fogas" múltjából. *Hegyvidék,* 1975/2. 19.

[109] – gov –: Magyartalanítás. *Élet és Irodalom,* 1974. november 2. 9.

[110] – tal: Ikebana. *Népszava,* 1972. április 30.

[111] Barcs Sándor: Sorfal és úri sport. *Magyar Hírlap,* 1971. szeptember 13. Az utolsó mondat arra utal, hogy vitorlázásban, a finn dinghy hajóosztályban Finánczy György bronzérmet szerzett az 1971-es athéni Európa-bajnokságon.